

Siriýa türkmenleri: taryhy, ýaşayan ýerleri we ilat sany

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Siriýa türkmenleri: taryhy, ýaşayan ýerleri we ilat sany

SURİYE TÜRKMENLERİ: TARİHÇE, YERLEŞİM YERLERİ VE NÜFUSLARI

Bu makale, Suriye’de yaşayan Türkmenlerin varlığı, yerleşim yerleri, nüfusları, Suriye topraklarına ilk yerleşimleri ve günümüze kadar Suriye içindeki konumları hakkında özet bilgi sunmak amacıyla yazıldı. Yazılmasının sebebi, Türkmenler Suriye’de tarihi bir olgu olmasına rağmen yok farz edilmeleri olmuştur. Bu bir çığlıktır. Biz varız ve buradayız. Üstelik en az bin yıldır... Biz Türkiye’de okumaya gelen Suriyeli Türkmen öğrenciler olarak bu çığlığa aracıyız.

Türkmenler, son zamanlarda Suriye’de başlayan değişim sürecinde yine yok sayıldılar. Ne dünya kamuoyu, ne de Türkiye kamuoyu hatırladı Suriye’de Türkmen varlığını. Hâlbuki Suriye’de Türk varlığı X. ve XI. yüzyıllarda Orta Asya’dan başlayan Oğuz göçleri ile başlamıştı. Bu gerçek herkes tarafından açık bir şekilde bilinir.

Suriye’ye yerleşen Oğuz boyları, iki koldan ilerlemiştir. Birinci kol; Halep, Hama, Humus ve Şam yöresine yerleşmiştir. Diğer kol ise Lazkiye istikametinde ilerlemiştir. Tolunoğulları ile başlayan Türklerin yerleşimi, XI. yüzyılda Selçukluların bölgeye gelmesi ile devam etmiştir. Türk etkinliği, Selçukluların bölgeye gelişiyle artmıştır. Bu dönemde yerleşim yoğunluğu Halep, Lazkiye ve Asi ırmağı vadisi boyunca Hama, Humus ve Şam bölgesinde olmuştur.

Suriye, 1260’tan itibaren Türklerin (Memluk Devleti) hâkimiyeti altına girmiştir. İdaresi ve askeri gücü Türklerden oluşan bu devlet, Suriye’ye yaklaşık 250 sene hâkim olmuştur.

Yavuz Sultan Selim, 1516 yılında Mercidabık'ta Memlukluları yenerek bugünkü Suriye topraklarını Osmanlılara bağlamıştır. 1516'dan sonra yönetimi Osmanlı Devleti'ne geçen bölge, 1918 yılına kadar kesintisiz olarak 402 yıl boyunca Türklerin hâkimiyeti altında kalmıştır. Bu dönemde Suriye'de Türkmen yerleşimi artarak devam etmiş ve bölgede önemli bir Türk nüfusu oluşmuştur.

Türkiye'nin Suriye'ye olan ilgisi, Kurtuluş Savaşı sırasında da devam etmiştir. Osmanlı'nın çekilmesi ile Suriye Türkmenleri milli mücadeleye başlamıştır. Bu dönemde Fransa işgaline karşı oluşturulan Türkmen çeteleri, büyük direniş sergiledi. Halep'te Nüveyran Oğuz ve Lazkiye'de Suhta Ağa komutasında iki Türkmen çetesi oluşturulmuştur. Bu gruplar ve liderler, Gazi Mustafa Kemal'in takdirini kazanmıştı.

Daha sonraki dönemde Türkiye ile Fransa arasında Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Ankara Anlaşmasının 7. Maddesi; "Suriye'deki Türkmenlerin resmi dillerinin Türkçe olması ve tüm kültürel sosyal haklarının korunmasını" içermektedir.

Suriye, 1970'li yıllardan başlayarak 30 yıl boyunca Hafız Esad tarafından yönetildi. Suriye Türkmenleri, o yıllarda Türkiye'den kopuk yaşamaları, Suriye Hükümeti baskısı altında kalmaları ve örgütlenememiş olmaları nedeniyle asimile olmaya başlamışlardır. Bugün çok sayıda Türkmen, Suriye'de dilini ve kimliğini unutmuş durumdadır. Atalarının Türk olduğunu hatırlayan ama Türk olarak yaşamayan çok Suriyeliye rastlamak mümkündür. Bunların çoğunluğu kırsal iç kesimlerde yaşamaktadır.

Suriye Türkmenleri geniş bir coğrafyaya dağılmış durumdadır. Günümüzde Şam, Halep, Humus, Lazkiye (Bayır-Bucak), Hama, Kuneytra (Golan Tepeleri), Tartus, Rakka, Idlib ve Dera vilayetlerinde yaşamaktadırlar.

1- Halep Türkmenleri: Eskiden bu yana Halep şehrinde ve kasabalarında çok sayıda Türkmenin yaşadığı ve sayılarının

yaklaşık 800.000 olduğu bilinmektedir. Şehirde hâlâ birçok Türk mimari ve sanat eserinin bulunduğu ve sokaklarında Türkçenin konuşulduğu görülür. En çok bilinen mahalle isimleri: Hamidiye, Aziziye, Selimiye, Tatarlar, Çukurcuk, Saçlıhan, Harundere, Mahmut Bey, Hüllük, Haydariyye, Eşrefiyye, Münbic ve Çoban Bey'dir. Bunların dışında Halep'te toplam 145 Türkmen köyü bulunmaktadır. Halep Türkmenleri tarım ve ayakkabı zanaatı ile geçimlerini sağlamaktadırlar.

2- Humus Türkmenleri: Bilindiği kadarıyla Humus'taki Türkmenler asimile olmuşlardır (Araplaşmış), fakat Türkmen olduklarını unutmamışlardır. Yaklaşık 55 köyün Türkmen olduğu bilinmektedir. Humus Türkmenlerinin sayılarının 350.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Humus Türkmenleri daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Humus'un merkezinde yaşayan ve en çok bilinen Türkmen aileler ise şunlardır: Atası, Hüseyini, Vafai, El Reyis, Türkmeni, Cansız, Delati, Şişekli, Küvetli, Osman, Eşekli, Bayırlı, Şehirli, Dukanci, El Sufi, Ataaı, Tuzuklu, Delati, El Şimali, Kiriai, Assaf, Kundakçı, El Satlı, El Türk, El Şerefli, Şemsi Paşa, El Amin, Bali, Kahya, Kihya, El Amran, Kehi, Deli Osman, Sevadiye, Küçük, Huvçük, El Umar vs..

3- Lazkiye Türkmenleri (Bayır-Bucak Türkmenleri): Bayır-Bucak; Hatay Yayladağı sınırlarından başlayıp Lazkiye deniz kıyılarına kadar uzanan 60 km derinlikte coğrafi bölgedir. Bayır-Bucak Türkmenleri, Karamanoğlu Türkmenlerinden olup Osmanlı döneminde İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinden getirilip yerleştirilmiştir. Başta Lazkiye şehir merkezindeki Ali Cummal Türkmen Mahallesi olmak üzere Basit, Sulayıp Türkmen, Burç, İsabeyli, Turunç, Bayır köyleri, Kesap nahiyesinde toplam 52 köyden oluşmaktadırlar. Sayıları, resmi olmamakla birlikte 200.000 ile 250.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bayır-Bucak Türkmenleri, çoğunlukla çiftçilik, ormancılık ve tarımla uğraşmaktadır.

4- Hama Türkmenleri: Bunlar, Humus Türkmenlerinin uzantısıdır. Şehir merkezinde yaşayan Türkmenler Araplaşmışlardır. Köylerde

ise hâlâ Türkçe konuşulmaya devam edilmektedir. Hama şehir merkezinde yaşayan Türkmen asıllı bazı aileler şunlardır: El Ezam, El Asam, El Şarabi, El Sadi, Çiçekli, Gizi, Masarci, Saraç, Uzun, Koçen, Kavut, Gıbış, Goca, Hurşid, Erşid, Kundakcı, El Bek, Kocak, Recep, Paşa, Deli, Akballıya, Ağa, Tınış, Türkmeni... Sayıları yaklaşık 90.000 olarak tahmin edilmektedir. Türkmen köylerinin sayısı yaklaşık 25 civarındadır. Bunlar tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadırlar.

5- Rakka Türkmenleri: Bunlar, daha çok Yozgat ve Kahramanmaraş bölgesinden 1679'da Rakka ile Halep illeri arasına yerleştirilmiştir. Bu Türkmenler, Kadiroğulları Devletinin torunlarıdır. Rakka il merkezinden sınıra kadar yerleşim gösterirler. Türkmen köylerinin sayısı 20 civarında ve resmi veri olmamakla birlikte sayıları 45.000 civarındadır. Tarım, başlıca gelir kaynaklarıdır.

6- Golan Türkmenleri (Kuneytira): Buradaki Türkmenler Selçuklu döneminde bu tepelere yerleştirilmiştir. Bölgenin en verimli akarsu ve yer altı kaynaklarına sahip olduğu bilinmekteydi. Golan tepelerinde Türkmenlerle beraber Arap ve Çerkezler de yaşamaktaydı. 1967 yılında Altı gün Savaşından sonra bu bölge, İsrail işgali altına girmiştir. Buradaki etnik gruplar göçe zorlanmıştır. Yaklaşık 20 Türkmen köyü, Şam merkezi, Hama ve Humus kırsal bölgelerine göç etmişlerdir. 2000 yılında sayıları yaklaşık 100.000 civarındaydı. Göçe zorlanan ve İsrail tarafından işgal edilen bazı Türkmen köylerinin adları: Hafr, Rezzaniye, Mugayyir, Kefer Nafak, Ayn Sümsüm, Bobya, Kadiriye, Ahmediye, Gaziniye, Kafar, Ayn Kurra, Murayyun, Ayn Ayişe, Cevize, Sindiyana, Allika, Ayn Alak, Hüseyniye...

7- Şam Türkmenleri: Şam (Demeşik)'da üç ayrı Türkmen topluluğunun yaşadığı bilinmektedir. Birincisi zengin Türkmen ailelerdir. İkincisi Golan tepelerinden göç etmek zorunda kalarak Şam'a yerleşen Türkmenlerdir. Üçüncü grup ise Türkiye'de Cumhuriyet devrimleri sırasında Türkiye'den Suriye'ye göç edenlerdir. Birinci grup içinde Osmanlı döneminden kalan toprak sahipleri ve zengin tüccar Türk

aileler bulunmaktadır. Bu topluluk, Türklüklerini unutmamış olmasına rağmen Türkçeyi unutmuş ve devletle yakın ilişkiler geliştirmiştir. Şam'ı çevreleyen Kassiyun Dağ eteklerinde Muhacirun mahallesinde oturmaktadırlar. Muhyiddin Arabi'nin türbesinin etrafında yoğunlaşan bu yerleşim birimi, Şam'da "Türk Mahallesi" olarak bilinmektedir. Bunun yanı sıra Türkler, Şam'ın Mesekin Berze, Muhayyem, Hacer Esved, Kadem, İşşıl Verver ve Cobar Hırmallı mahallelerinde yaşamaktadırlar. Şehir merkezinde yaşayan Türkmen asıllı aileler Araplaşmıştır.

Şam'ın merkezinde Araplaşmış Türkmen asıllı bazı aileler şunlardır: Ağrıbuş, Akbıyık, Aclıkın, İlçi, İbiş, Bereket, Bizim, Boğa (El-Hüseyini), Begdaş, Beyazid, Beytar, Terzi, Şeybani, Tillü, Temirağa, Türkmeni Tarakçı, Demir, Kaleci, Keçeci, Çuhadar, Çolak, Hani, Hoca, Hurdacı, Dalati, Dardari, Dergil, Duhman, Deveci, Rahavancı vs.

Burada yaşayanların sayısı 200.000 civarındadır. Genelde memurluk veya serbest meslekle uğraşırlar.

8- Tartus Türkmenleri: Osmanlı Döneminde yerleştirilmiş ve daha sonra baskı altında olduklarından Araplaşmışlardır. Bazı bilinen köyleri: Beyt el fanus, Zoktürkmen, ve Bisitin'dir. Daha çok Tarım ve çiftlikle uğraşmaktadırlar. Sayıları çok az olduğu için tam bilinmemektedir.

9- İdlip Türkmenleri: Bunlar Reyhaniye'deki Türklerin uzantısıdır. Bunlar daha çok Cisir Şugur ve Şehir semtinde yaşamaktadırlar. Bilinen bazı köylerin adları; Sukkeriye ve Heyte'dir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Sayıları yaklaşık 30.000 civarındadır.

10- Dera Türkmenleri: Osmanlı döneminde Hac sırasında Dera'ya yerleştirilmiş Türkmenlerdir. Uzantıları Ürdün'ün içine kadar gitmektedir.

Dera Türkmenlerinin yaşadıkları yerlerde diğer Arap, Çerkez ve Kürt toplulukları da bulunmaktadır. Yaklaşık 13 köyde yerleşim göstermektedirler. Yerleştikleri bazı ilçelerin adları; El

Cize, Maraba, Neva, Elhirak, Elsahva. Bunların gelir kaynağı
genelde tarımdır.

Malik KARADİREK.

Sahypkyran akademiýasy_2018

Taryhy makalalar